

Szociológia Doktori Iskola

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Lőrincz László
Párválasztás az interneten
című Ph.D. értekezéséhez

Témavezetők:

Tardos Róbert
Tudományos főmunkatárs, MTA-ELTE
Kommunikációelméleti Kutatócsoport

Uwe Matzat
Assistant Professor, Department of Technology Management,
Eindhoven University of Technology

Budapest, 2008.

Szociológia és Társadalompolitika Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Lőrincz László
Párválasztás az interneten
című Ph.D. értekezéséhez

Témavezetők:

Tardos Róbert
Tudományos főmunkatárs, MTA-ELTE
Kommunikációelméleti Kutatócsoport

Uwe Matzat
Assistant Professor, Department of Technology Management,
Eindhoven University of Technology

Budapest, 2008.

© Lőrincz László

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	3
1 Bevezetés.....	4
2 Elméleti háttér	5
3 Hipotézisek.....	8
4 Módszerek	11
5 Eredmények.....	13
5.1 Preferenciák: hasonlóság vagy csere?.....	13
5.2 A csoportheterogenitás hatása.....	14
5.3 A párválasztás helyszínének hatása a homogámiára	15
6 Következtetések.....	16
Hivatkozások.....	22
Publikációk jegyzéke	24

1 Bevezetés

Az internethasználat számos társadalmi hatással rendelkezik. Hatással van többek között a politikai részvételre, helyi közösségekre, társadalmi tőkére, keresőképességre, és a fogyasztásban jelentkező egyenlőtlenségekre. (DiMaggio et. al. [2001, 2003]). A kutatás kiinduló kérdése az volt, hogy hogyan befolyásolja az internet az egyén társadalmi kapcsolathálóját. A különböző társadalmi kapcsolatok közül a párkapcsolatokra esett a választás, az internethasználat különböző módjai közül pedig az internetes társkeresésre. A párkapcsolatok különleges szociológiai fontossággal bírnak. Homogámiával és heterogámiával kapcsolatos tanulmányok a hasonló és különböző emberek közötti házassodás trendjeit vizsgálják. A társadalmi háttér szerinti és faji homogámia egy társadalom zártságának jellemzői, a házassági mobilitás pedig a társadalmi mobilitás egy fajtája.

Az ötlet, hogy az internetes társkeresés hatásairól készítsék kutatást, kutatócsoportunk (Lengyel György, Füleki Dániel, Eranus Eliza, Siklós Viktória) egy korábbi kutatása során merült fel, melyet egy magyar kistélepülésen végeztünk. Ennek során számítógépeket és internet-hozzáférést biztosítottunk tíz háztartás számára, és vizsgáltuk az internethasználat jellemzőit és ennek hatását a helyi társadalomra. (Lengyel et. al. [2006]). Feltűnt, hogy a tíz vizsgált személy közül ketten is társkeresés céljára használták az internetet, mely arra utalt, hogy az internetes társkeresés nem elhanyagolható jelenség a társadalomban.

Az internetes társkeresés jelentős népszerűsége tett szert az elmúlt évtizedben. Ezt illusztrálja az a tény, hogy 2006 áprilisában az internethasználók 10%-a használta, és 45%-uk próbálta már ki legalább egyszer (NRC piackutató). A mai internetes társkeresők egy fontos jellemzője, hogy ezek nyílt weboldalak, ahol minden olyan társadalmi réteg megtalálható, mely internet-eléréssel rendelkezik. Mivel a társkereső

oldalokon emiatt olyan emberek is egymásra találhatnak, akik nem találkozhatnak a hagyományos ismerkedés helyszínein, mint például iskolák, munkahelyek, szórakozóhelyek, ez a fajta ismerkedés pozitív hatással lehet a randevúzó párok heterogenitására és a heterogámiára.

Az internetes társkereső oldalakon végzett kérdőíves kutatással nem csak a lehetőségek rendszerének hatását, hanem a párválasztási preferenciákat is vizsgálhatjuk. A párválasztási preferenciák ismerete szükséges az internet párválasztásra gyakorolt hatásának vizsgálatához, melyre kiváló lehetőséget kínál az ismerkedési oldalakon végzett online felmérés.

2 Elméleti háttér

A kérdés, hogy ki kivel házasodik a szociológia tudományának kezdetei óta foglalkoztatja a tudósokat. A szociológiai elméletek szerint két tényező befolyásolja a párválasztást: a preferenciák és a lehetőségek (Kalmijn [1998], Bukodi [2002]). A preferenciák írják le, hogy kit tartanak vonzónak az emberek. Két elmélet foglalkozik a preferenciák kérdésével: a csereelmélet és a vonzalomelmélet. A lehetőségek határozzák meg, hogy milyen körből választhatnak az emberek preferenciáiknak megfelelően. Az ezzel foglalkozó tanulmányok a csoporttulajdonságok (heterogenitás, méret) hatását vizsgálják a párválasztásra (homogámiára).

Az eredeti csereelmélet (Thibaut & Kelley [1959], Homans [1961]) szerint a társadalmi kapcsolatok során az emberek a másik által okozott jutalmakkal és költségekkel szembesülnek. Az elmélet szerint e költségek és hasznok alapján alakítanak ki és szüntetik meg kapcsolatokat: azokkal alakítanak ki kapcsolatot, aki magasabb hasznot biztosít, és alacsonyabb költséget okoz. A csereelméletet széleskörűen alkalmazták a párválasztás vizsgálatára. Ilyen irányú alkalmazásra példa:

„az egyén a számára elérhető legnagyobb értékű partnert keresi. Az egyén értékét az határozza meg, hogy milyen értékes tulajdonságokkal rendelkezik, mint például intelligencia, báj, jólét, vagy társadalmi státusz. Az elmélet azt feltételezi, hogy ha mindenki a legmagasabb értékű társra vágyik, a párok végül nagyjából azonos értékűek lesznek. Ebben az értelemben a párok „kicszerélik” e javaikat egymással.”

(Kenrick et. al. [1993], p.951)

A csereelmélet ezen változatát a következőképpen vizsgálták. Ha az elmélet igaz, akkor az értékesebb tulajdonságokkal rendelkező emberek nagyobb valószínűséggel választják egymást. Ennek igaznak kell lennie két különböző tulajdonságra is, ennek megfelelően korrelációt várhatunk a párok különböző tulajdonságai között.

Számos tanulmány (Elder [1969], Taylor és Glenn [1976], Stephens et. al. [1990]) vizsgálta a kapcsolatot a férfiak és nők végzettsége és szépsége között. Azt a kérdést tették fel, hogy a magasabb végzettségű vagy a szebb nőknek nagyobb az esélye magas végzettségű férjet találni. Tanulmányok egy másik csoportja (Kalmijn [1993], Schoen és Wooldredge [1989]) a faj és végzettség cseréjét vizsgálta. Rosenfeld [2005] a faj és végzettség cseréjéről szóló tanulmányok áttekintése alapján azt találta, hogy ennek bizonyítékai az elemzések nem megfelelő módszertanának köszönhetőek. Bemutatta, hogy az azt a tényt, hogy a fekete férfiak nagyobb eséllyel választanak fehér feleséget, ha magasabb a végzettségük, nem tekinthetjük faj-végzettség cserének. A feketék végzettsége ugyanis átlagosan alacsonyabb, így ez a hasonló végzettségű pár választásának köszönhető.

Látható, hogy az elmélet ezen alkalmazott változata két implicit feltevést tartalmaz a párválasztási preferenciákkal kapcsolatban. Egyrészt, hogy létezik egyfajta konszenzus abban, hogy mely tulajdonságok jók vagy rosszak, másrészt, hogy ezek bizonyos szinten elcserélhetőek. Ezt a fajta preferenciát, amikor az emberek bizonyos tulajdonságokat (például szépség, iskolázottság, fiatalság) vonzónak találnak függetlenül attól, hogy ők mennyiben rendelkeznek vele, a „legjobb érték preferenciájának” nevezem.

A csereelmélet (és a legjobb érték preferenciája) mellett, vagy helyett a párválasztást befolyásoló mechanizmus lehet a hasonlóság preferenciája. Az a tény, hogy a hasonló emberek vonzódnak egymáshoz, a szociálpszichológia egyik alapvető tétele, de megtalálhatjuk a szociológiában is a homofília elméletében. A pszichológiai magyarázat e mögött az, hogy az ember alapvető értékeinek elutasítása a személyiség (self) elutasításaként értelmezhető, míg azok elfogadása a személyiség elfogadását jelenti, mely azt az érzést erősíti, hogy az embernek igaza van (Festinger [1950]). A hasonlóság hatását a pszichológusok eredetileg barátságok kapcsán vizsgálták (Newcomb [1961]). Egy későbbi tanulmányban Byrne [1971] azt találta, hogy az, hogy mennyire véljük egy idegenről, hogy hozzánk hasonló, pozitív hatással van arra, hogy mennyire kedveljük.

A legjobb érték preferenciája és a hasonlóakhoz vonzódás mechanizmusainak érdekes tulajdonsága, hogy mindkettővel magyarázható a társadalomban a homogámia kialakulása.

A párválasztási preferenciákkal kapcsolatban különbség lehet a párkapcsolatok fokozatai között a randevúzástól a házasság felé haladva. Blackwell és Lichter [2004] a kirosztalódás hipotézisét vizsgálta a randevúzás, együttélés és házasság között. A hipotézis szerint a heterogám együtt járások és együttélések megszakadnak, míg a homogám párok később összeházasodnak. Egy másik hipotézisük szerint az együtt járás és a házasság két különböző dolog. A házasság a családalapításról szól, emiatt házasságban fontosabb szerepe van a társadalmi státusznak. Emiatt azt várhatjuk, hogy a házasságok homogámabbak lesznek, különösen a társadalmi státusz szempontjából. A vizsgált adatok azonban nem támasztották alá ezeket a hipotéziseket.

A kutatási kérdés szempontjából a lehetőségek rendszerét vizsgáló tanulmányok közül kiemelt jelentőségűek a csoportheterogenitás hatását

vizsgáló elemzések. Blau és Schwartz [1984] 125 amerikai város aggregált adatait vizsgálta. Azt feltételezték, hogy a heterogénebb városokban a heterogámia is nagyobb lesz. Ezt az összefüggést megvizsgálták faj, nemzetiség, anyanyelv, születési hely, foglalkozás (iparág) és munkahelyi beosztás szerint, és minden tekintetben pozitív összefüggést találtak. Kalmijn és Flap [2001] a párok közös társadalmi közösségeinek hatását vizsgálta a homogámiára. Öt szervezett társadalmi közösség (egy iskolába jártak-e, családjuk ismerte-e egymást, egy környéken nőttek-e fel, tagjai voltak-e ugyanannak a civil szervezetnek, ugyanott dolgoztak-e) hatását elemezték. Azt feltételezték, hogy ha egy szervezett közösség heterogénebb valamilyen tekintetben, a heterogámia is ennek megfelelően növekszik. Az egyetlen probléma abból adódott, hogy a szervezett közösségek heterogenitásáról nem volt információjuk. A hipotéziseket ezért feltételezésekre alapozták. Azt feltételezték, hogy az iskolákban az emberek hasonló korúak és végzettségűek, továbbá minél magasabb szintű az iskola, annál nagyobb lesz a végzettség szerinti hasonlóság. Feltételezték továbbá, hogy a közös munkahely növeli a társadalmi osztály szerinti homogámiát, ha pedig közös iskolába jártak, családjuk ismerete egymást, vagy egy helyen nőttek fel az növeli a vallási homogámia esélyét. Ezeket a hipotéziseket az adatok alátámasztották. A csoportheterogenitás mértékét ismerte McPherson és Smith-Lovin [1987], akik civil szervezeteket választottak elemzésük tárgyának. Adataik alátámasztották, hogy minél heterogénebb egy civil szervezet, annál heterogénebb barátságok köttetnek benne.

3 Hipotézisek

A kutatások kimutatták, hogy az értékek, és attitűdök hasonlósága elősegíti, hogy az emberek kedvelik egymást. (Newcomb [1961], Byrne [1971]). Másrészt Newcomb [1961] nem tudta kimutatni, hogy az

életkorbeli, tanulmányi terület szerinti, vallási vagy városi/vidéki származás szerinti hasonlóság hatását erre. Egy további korlátozó tényező, hogy a tanulmányok nem párkapcsolatokra vonatoztak. Néhány tanulmány a párkapcsolatokkal kapcsolatban is kimutatta a hasonlóság hatását (Kenrick et. al. 1993, Sprecher et. al. 1994), bár nem ez volt az elemzés központi kérdése. A csereelméletről szóló tanulmányok eredményei sem teljesen meggyőzőek. Stephens (1990) tanulmánya ellentmond az elméletnek, Kalmijn (1993) eredményei pedig többféleképpen értelmezhetők. Továbbá, ezek csak néhány tulajdonság (többnyire végzettség-szépség és végzettség-faj) cseréjét vizsgálták. Ez alapján úgy tűnik, hogy a kérdés, hogy csere megfontolások vagy hasonlóság alapján választanak az emberek, továbbra is megválaszolatlan.

A dolgozat első kérdése, hogy a hasonlóság, vagy a legjobb tulajdonságok preferenciája alapján választanak-e párt az emberek. Mivel mindkettő homogámiát eredményez, a kérdés úgy is feltehető, hogy a hasonlóság vagy a legjobb érték preferenciája eredményezi a homogámiát. Logikus feltevés, hogy mindkettő jelen van, csak különböző tulajdonságokkal kapcsolatban. Bukodi (2002) feltételezi, hogy a csere megfontolások alapján választanak az emberek, ha társadalmi-gazdasági jellemzőkről, míg hasonlóság szerint, ha kulturális jellemzőkről van szó.

H1: Az emberek csere megfontolások (legjobb érték preferenciája) alapján választanak párt életkor, társadalmi státusz, faj, és szépség tekintetében.

Korábbi tanulmányok (Blau és Schwartz 1984, Kalmijn és Flap 2001, McPherson és Smith-Lovin 1987) kimutatták, hogy minél heterogénebb a csoport, ahonnan az emberek párt választanak, annál heterogámabb a választás eredménye. Ezzel szemben a hipotézisem az, hogy:

H2: a csoportheterogenitás növekedése nem növeli a heterogámiát internetes ismerkedési oldalakon.

Ezt a hipotézist arra a feltételezésre alapozom, hogy a csoportheterogenitás és heterogámia közötti kapcsolat hátterében az a mechanizmus állhat, hogy a fizikai közelség növeli a vonzalmat. (Festinger [1950], Newcomb [1961], Segal [1974]). Heterogén környezetben tehát az emberek előbb-utóbb megkedvelnek másfajta embereket is. Az ismerkedés oldalak viszont különbözőek a hagyományos közösségektől abból a szempontból, hogy hiányoznak a véletlenszerű találkozások, amik vonzalmat alakítanak ki. Az emberek keresnek a többi felhasználó között, és csak azzal teremtenek kapcsolatot, aki tetszik nekik.

A párválasztás helyszínének választásra gyakorolt hatásaival kapcsolatos hipotézisek felállításához a következő érveket használom fel. 1. A párválasztás minden szakaszában az alapján a tulajdonság alapján választanak az emberek, mely abban a szakaszban jól megfigyelhető. (Murstein [1971]) 2. A hasonlóság vagy a legjobb érték preferenciája alapján az adott tulajdonság alapján az emberek hasonlóakat választanak 3. Az emberek ragaszkodnak meglévő kapcsolataikhoz, akkor sem cseréik le másra, ha az az adott pillanatban kicsit jobbnak látszik. (Rusbult [1980, 1983]). Ennek következtében minél jobban és hamarabb megfigyelhető egy tulajdonság az ismerkedés egy helyszínén, annál homogámabbak lesznek az ott kialakult párok az adott tulajdonság szerint. Ez alapján a következő hipotézisek fogalmazhatóak meg:

H 3.1. A társkereső oldalakon magasabb lakóhely szerinti homogámia figyelhető meg, mint chat oldalakon.

H 3.2. A párok hasonlósága a közös érdeklődés tekintetében éppen fordítva, chat esetében lesz kifejezettebb.

H 3.3. A társadalmi státusz, mint szelekciós kritérium az online társkereső oldalakon játssza a legfontosabb szerepet. A legkevésbé a chat csoportok esetében döntő, míg a hagyományos személyes ismerkedés esetében

fontossága az előző kettő közé esik. A státusz homogámia ennek megfelelően alakul az egyes csoportokban.

H 3.4. A származás szerinti homogámia alacsonyabb online (chat és párkereső oldalakon egyaránt), mint személyes ismerkedés esetében.

4 Módszerek

Két magyar társkereső oldalon kérdőíves kutatást végeztem. Az első felmérés egy közepes méretű magyar oldalon történt 2006. március 10-30. között. A résztvevőket az oldal csak tagok számára látható felületén megjelenő banner segítségével toboroztam. A kérdőívet 410-en kezdték el kitölteni, közülük 239-en jutottak el az utolsó oldalig. A második felmérés során az egyik legnagyobb magyar társkereső oldal jelenlegi és korábbi tagjait kértük meg a kérdőív kitöltésére 2007. március 20-27. között. A kérdőíveket a társkereső oldal vezetése a regisztrációkor megadott e-mail címekre küldte ki. Az egy hétig tartó kérdezés során 12 203-an töltötték ki a kérdőívet. Közülük 7870-en jelenlegi felhasználók és 4333-an korábbi felhasználók voltak.

A preferenciákat vignette módszer segítségével vizsgáltam (Finch [1987]) a második mintán. Párkeresők társkeresési oldalhoz hasonló adatlapjait hoztam létre, és mutattam meg a válaszadóknak, mely a hipotetikus tag képét, életkorát, magasságát, súlyát végzettségét és foglalkozását tartalmazta. A legjobb érték vagy hasonlóság preferenciájára vonatkozó kérdés vizsgálatához a válaszadók és a képen látható lehetséges partnerek tulajdonságainak különbsége segítségével történt. Mindkét mechanizmus alapján az várható, hogy a válaszadók tulajdonságaihoz képest a negatív különbség csökkenti a vonzalmat. A hozzájuk képesti pozitív különbség tekintetében azonban a legjobb érték preferenciája esetében pozitív, míg a hasonlóság esetén negatív hatást várhatunk. A preferenciák stratégiai megfontolásoktól (annak figyelembe vétele, hogy az

egyént vajon vonzónak találja-e a másik) való elkülönítésének céljából kétfajta kérdést tettem fel. Egyrészt, hogy írna-e levelet a képen látható embernek, másrészt, hogy válaszolna-e, ha a képen látható ember megkeresné. A preferenciákat többszintű (multilevel random intercept) modellek segítségével elemeztem Snijders és Bosker [1999], Rabe-Hesketh és Skrondal [2005]). A preferenciák vizsgálata után az életkor és végzettség cseréjét a kérdezettek és valódi partnereik adatai alapján is megvizsgáltam a korkülönbség végzettség-különbségre gyakorolt hatásainak elemzésével lineáris regressziós modellekben. A kérdőív tartalmazott a partnerek tulajdonságaira vonatkozó kérdéseket is, mely lehetővé tette ezt az elemzést.

A csoportheterogenitás párok homofiliájára való hatásának vizsgálta az első és a második adatfelvétel összehasonlításával történt az életkor és a végzettség alapján. Az első kutatásban a kérdőív arra vonatkozó kérdést tartalmazott, hogy találkozott-e a kérdezett valakivel személyesen legalább kétszer a párkereső oldalról, illetve valamely chat oldalról. A második adatfelvételben, a kérdőívben az szerepelt, hogy hol találkozott a kérdezett legutóbbi partnerével (személyesen, az ismerkedési oldalon vagy chat oldalon). Mindkét kérdőív tartalmazott kérdéseket a partnerek tulajdonságaira vonatkozóan. A csoportheterogenitás mérése a párok közötti átlagos távolság kiszámításával történt véletlen párosítás esetén, hasonlóan McPherson és Smith-Lovin [1987] tanulmányához. A párok homofiliájának mérésére e távolságok átlaga szolgált a valós párok esetén.

A párválasztás helyszínének a homofiliára való hatása a személyesen, az ismerkedési oldalon és chat oldalakon találkozott párok hasonlóságának összehasonlításával történt. Az első adatfelvételben a lakóhely és végzettség szerinti homofiliát és az érdeklődésbeli hasonlóságot hasonlítottam össze az ismerkedési oldal és chat oldalak esetében. A második felvétel alapján a végzettség szerinti és társadalmi háttér szerinti homofiliát hasonlítottam

össze az ismerkedési oldalon, chat oldalakon és személyesen megismerkedett párokra. A társadalmi háttér mérésére az apa végzettségét használtam.

5 Eredmények

5.1 Preferenciák: hasonlóság vagy csere?

A hasonlóság vagy csere preferenciákat kor és végzettség tekintetében vizsgáltam. Kor esetében a férfiaknál a hasonlóságra való törekvés igazolódott. A kérdezethez képest pozitív és negatív korkülönbség együtthatói is negatívak, mely azt jelzi, hogy mind a negatív mind a pozitív korkülönbség (idősebb vagy fiatalabb partner) csökkenti a vonzalmat. Azonban különbség volt a negatív és a pozitív korkülönbség hatásának nagyságában. A férfiak kevésbé kedvelik a náluk idősebb nőket, mint a náluk fiatalabbakat. Ez arra utal, hogy a két hatás (vonzódás a fiatalabb nőkhöz és a hasonlóságra való törekvés) egyszerre van jelen. A negatív korkülönbség együtthatója negatív, mely azt mutatja, hogy a két hatás közül a hasonlóságra való törekvés az erősebb. Fiatal nők esetében hasonlóságra való törekvés igazolódott, azonban az idősebb nők jobban kedvelték a náluk idősebb férfiakat. A fiatal nők esetében is igaz volt, hogy kevésbé kedvelik a náluk fiatalabb férfiakat, mint a náluk idősebbeket. Ez két hatás együttes jelenlétére utal: hasonlóságra való törekvés és az idősebb férfiakhoz való vonzódás. Ismét a hasonlóságra való törekvés az erősebb hatás. Ezek alapján megválaszolható a kérdés, hogy mivel magyarázható a homogámia: ez a hasonlóság preferálásának következménye. Kimutatható e mellett egy másodlagos aszimmetrikus preferencia, miszerint a férfiak a fiatalabb nőket, a nők pedig az idősebb férfiakat kedvelik. Ez lehet a magyarázat arra, hogy a párok esetében, ha van különbség, akkor jellemzően a férfi az idősebb.

1. Táblázat: A korkülönbség együtthatói a kérdezett életkorának interakciós hatásával együtt

		férfiak		nők	
		20 éves	40 éves	20 éves	40 éves
Kezdeményezés	Kor +	-0,11	-0,33	-0,04	0,10
	Kor –	-0,07	-0,06	-0,12	-0,08
Válasz	Kor +	-0,09	-0,28	-0,04	0,08
	Kor –	-0,03	-0,04	-0,13	-0,08

A regressziós modellek a végzettség tekintetében azt mutatták, hogy a férfiak mind kezdeményezés, mind válasz tekintetében negatívan ítélik meg a sajátjuknál alacsonyabb végzettséget, ez a nőknél a kezdeményezés esetében volt megfigyelhető. A pozitív végzettségkülönbség sem férfiak, sem nők esetében nem befolyásolta a válaszolási szándékot. Ez két hatás együttes jelenésére utal: a magasabb végzettség pozitív hatása és a végzettségkülönbség negatív hatása. A válasz tehát a kérdésre, hogy melyik hatás okozza a végzettség szerinti homogámiát, az, hogy mindkettő.

A hasonlóság vagy a legjobb érték preferenciák vizsgálata mellett, az életkor-végzettség cserét megvizsgáltam valós párok esetében is. A regressziós modellekben férfiak esetében a korkülönbség és a végzettségkülönbség között nem találtam szignifikáns különbséget. Nők esetében pedig kis mértékű, de szignifikáns hatás volt kimutatható.

5.2 A csoportheterogenitás hatása

Az átlagos korkülönbség véletlen választást feltételezve (csoport heterogenitás) az első adatfelvétel során 9,32, a második esetében 12,62 év volt. A párok átlagos korkülönbsége szintén az első vizsgálatban volt alacsonyabb (3,64 év vs. 4,33 év). Ez a különbség független mintás t-próbát használva 5%-os szinten szignifikáns. Ezek alapján H2, mi szerint a csoport heterogenitás párkereső oldalakon nem befolyásolja a választást, nem igazolódott. Végzettség heterogenitás tekintetében az első adatfelvétel

heterogenitása valamivel nagyobb (1,32 vs. 1,18). A párok heterogenitása is valamivel magasabb ebben az esetben (0,85 vs. 0,70). Ez a különbség azonban nem szignifikáns 5%-os szinten független mintás t-próba alapján.

5.3 A párválasztás helyszínének hatása a homogámiára

Az internetes és a hagyományos ismerkedés közti különbségekkel kapcsolatban azt feltételeztem, hogy minél korábban és minél jobban megfigyelhető egy tulajdonság egy adott kontextusban, annál magasabb lesz a homogámia annak tekintetében. Három ismerkedési helyszínt, az ismerkedési oldalakat, chat oldalakat és a hagyományos, személyes ismerkedést hasonítottam össze. Az első adatfelvétel alapján az érdeklődésbeli, végzettség szerinti és lakóhely szerinti hasonlóság, és a homogámia összehasonlítása történt meg chat oldalak és párkereső oldalak között, de ezek egyik szerint sem mutattak szignifikáns különbséget.

A második adatfelvétel alapján először a párok közötti végzettségkülönbségek összehasonlítása történt meg az ismerkedés helyszíne szerint. Személyes találkozások esetében az átlagos különbség 0,72, a párkereső oldal esetében 0,70, chat oldalak esetében 0,81 volt. Variancia-analízis és post hoc teszt alapján a chat oldalak és az ismerkedési oldal között 5%-on szignifikáns a volt a különbség, személyes ismerkedés és a chat oldalak között pedig 10%-os szinten. Fontos eredmény tehát, hogy az ismerkedési oldalakon nem nagyobb a végzettség szerinti heterogámia, mint a személyes ismerkedés esetén, chat oldalakon viszont nagyobb. Az átlagos végzettségkülönbségeket összehasonlítottam kapcsolattípus (alkalmi randevúzás, együtt járás, együtt élés, házasság) szerint. Az adatok azt mutatták, hogy a különbségek kissé magasabbak a kapcsolat szorosabbá válásával, a különbségek azonban nem szignifikánsak. Ez ellentmond a kirostálódási hipotézisnek, mely alapján a kapcsolat szorosabbá válásával ezeknek csökkenniük kellene. Mivel a kapcsolattípus szerint a párok

homofiliája nem mutatott szignifikáns különbséget, kizárható az az alternatív magyarázat, hogy az ismerkedés helyszínei közötti különbségek a kapcsolat szorossága szerinti eltéréseknek köszönhetőek.

A végzettség mellett a partnerek közötti származás különbségeket elemeztem a második adatfelvétel alapján. A származási mérésére az apa végzettséget használtam. A szülők végzettsége olyan jellemző, mely nem található meg az ismerkedési oldalak adatlapjain. A párok közötti különbség ebben a tekintetben 0,91 volt a személyes ismerkedés, 1,02 az ismerkedési oldalak és 0,95 a chat oldalak esetében. A variancia-analízis és a post hoc tesztek alapján a személyes és a párkereső oldalak közötti különbség 5%-os szinten szignifikáns, mely megfelel a hipotézisnek. A kapcsolat kontrollálása céljából az apa végzettségének különbségeit is megvizsgáltam a kapcsolat szorossága szerint. Ezek sem mutattak szignifikáns különbséget.

6 Következtetések

Az internetes ismerkedési oldalakon végzett kérdőíves kutatás kiváló lehetőséget biztosított a párválasztási preferenciák vizsgálatára. Az életkorra vonatkozó preferenciák tekintetében a hasonlóság vagy legjobb érték preferenciái közül hasonlósági preferenciát találtam. Érdekes eredmény viszont az életkorról kapcsolatban, hogy a kérdezett életkora növelte a kapcsolatkezdeményezés vagy a kezdeményezés elfogadásának valószínűségét. Ez a stratégiai gondolkodás szintjén csere jellegű megfontolások jelenlétére utal. Azt mutatja, hogy az idősebb emberek azt gondolják, hogy kevésbé vonzóak a házassági piacon, ezért kevésbé válogatósak a preferenciáikban.

A végzettséggel kapcsolatban az első következtetés, hogy ez csak másodlagos preferencia a párválasztásban az életkor és a szépség (fizikai vonzerő) után. Ez megtalálható a korábbi szociálpszichológiai tanulmányok eredményei között. A regressziós modellek eredményei mellett ezt

alátámasztja az is, hogy életkor tekintetében sokkal nagyobb különbségek jelentkeztek a csoportheterogenitás és a valós párok közti átlagos távolságok között, mint a végzettség esetében. A végzettség hatásával kapcsolatban a regressziós eredmények azt mutatják, hogy arra a kérésre, hogy a hasonlóság és a legjobb érték preferenciája (csere megfontolások) alapján választanak az emberek, a válasz, hogy mindkettő.

Azok alapján, hogy a kor esetében nem találtunk a cseréhez szükséges legjobb értékre vonatkozó preferenciákat, nem meglepő, hogy a valós párok közötti életkor-végzettség csere vizsgálatokor csak kismértékű cserét találtunk nők esetében, férfiak esetében pedig nem találtunk ilyet. Ez alátámasztja Rosenfeld [2005] konklúzióját, miszerint a csere mechanizmus a párválasztásban csak másodlagos szerepet játszik, ha létezik egyáltalán.

A preferenciák vizsgálata után a csoportheterogenitás hatását vizsgáltam. Nem magától értetődő, hogy ez a párválasztással és barátválasztással kapcsolatban egyértelműen bizonyított kapcsolat a párok homofiliája és a csoportheterogenitás között igaz ismerkedési oldalakon is. Szociálpszichológusok kimutatták, hogy a gyakori találkozás (fizikai közelség) vonzalmat eredményez, és én amellet érveltem, hogy ez a mikro mechanizmus magyarázhatja a párok homofiliája és a csoportheterogenitás összefüggését. Azt feltételeztem, hogy az ismerkedési oldalak esetében ez az összefüggés nem áll fenn. Ezek az oldalak ugyanis több szempontból különböznek a hagyományos offline közösségektől. Egy lényeges különbség, hogy az ismerkedési oldalakon nincsenek véletlen találkozások. A felhasználók a beépített keresési funkciót használják, és csak kiválasztott felhasználókkal lépnek kapcsolatba. A vonzalom kialakulása szintén korlátozott lehet online környezetben. A korlátozott információk (reduced cues) elmélete (Sporull és Kiesler [1986], Rice és Love [1987]) szerint az online kommunikációból hiányzó gesztusok, mimika és hangszín miatt online gyengébb kapcsolatok alakulnak ki, mint offline. McKenna et al

[2002] viszont azt találták, hogy a vonzalom a párok között magasabb, ha először online találkoznak, mintha személyesen találkoztak volna, mely arra utal, hogy korlátozott információk elméleti feltételezései nem megalapozottak.

A csoportheterogenitás hatását az életkor és a végzettség tekintetében vizsgáltam két magyar ismerkedési oldal összehasonlításával. Az adatok az életkor tekintetében azt mutatják, hogy a csoportheterogenitás növekedése növeli a párok különbözőségét.

Felmerül a kérdés, hogy mivel magyarázható ez. Egy lehetséges magyarázat, hogy az emberek nem mindig használják a keresés funkciót az ismerkedési oldalakon. Elképzelhető, hogy néha csak átnézik az új felhasználókat, és írnak azoknak, aki megtetszik nekik a fénykép és a bemutatkozó szöveg alapján, ami hasonló a valós életbeli véletlen találkozásokhoz. Egy másik lehetséges magyarázat, hogy más mechanizmus áll a csoportheterogenitás és a párok heterogenitásának összefüggése mögött a véletlen találkozások alkalmával kialakuló vonzalom mellett. Az eddigi feltételezés alapján az emberek a hozzájuk hasonlókat kedvelik, és a különbözőség a párok között annak következtében alakulhat ki, ha a gyakran látott emberek iránti vonzalom felülírja a hasonlóság iránti preferenciát. Lehetnek azonban emberek a társadalomban, akik esetében gyengébb a hasonlóság preferenciája, vagy épp a különbözőséget preferálják. Számukra a homogén társadalmi közegek effektív korlátot jelentenek abban, hogy olyanokkal alakítsanak ki kapcsolatot, akik tőlük különböznek.

Az online és a hagyományos ismerkedés hatásaival kapcsolatban azt feltételeztem, hogy minél hamarabb és minél jobban megfigyelhető egy adott közegben egy tulajdonság, annál nagyobb lesz a párok homofiliája e szerint. A második adatfelvételtől származó adatok azt mutatták, hogy a végzettség-különbségek a párok között a chaten találkozott párok esetén

valóban nagyobb, mint a személyesen vagy ismerkedési oldalon egymásra találtak esetében. Ez az eredmény tehát megfelel a hipotézisnek. Nem volt viszont különbség személyes találkozás és a második tanulmányban vizsgált ismerkedési oldal között ebben a tekintetben.

Az az eredmény viszont, hogy az ismerkedési oldalak nem növelték a párok heterogenitását végzettség szerint, érdekes abból a szempontból, hogy a második hipotézissel kapcsolatban az eredmények azt mutatták, hogy a csoportheterogenitás növekedése növeli ezt. Feltételezve, hogy a párkereső oldalak végzettség szerint heterogénebbek, mint a hagyományos ismerkedés helyszínei, az lenne várható, hogy a párok is különbözőbbek ott. Elképzelhető, hogy annak oka, hogy ez nem növekedett, abban kereshető, hogy a végzettség jól megfigyelhető volt ezen az ismerkedési oldalon, és ennek homogenizáló hatása kioltotta a csoportheterogenitás hatását. A végzettség tekintetében az első ismerkedési oldalon, ahol a végzettség nem szerepelt az adatlapon, heterogénebbek voltak a párok, mint a második adatfelvételtől származó személyesen egymásra talált párok.

A származásról a második adatfelvételen szereplő ismerkedési oldalon nem voltak kérdések az adatlapokon, ami általános gyakorlatnak tekinthető az internetes társkereső oldalakon. Ebben a tekintetben az ismerkedési oldalon találkozott párok heterogénebbek voltak, mint akik személyesen találkoztak, melyek szintén megfelelnek a hipotézisnek.

A preferenciák egy lehetséges következményét ebben a tanulmányban nem vizsgáltam. Ez a választási stratégia (hasonlóság vagy legjobb érték preferenciája) hatása a kapcsolatháló fokszámeloszlására. A hálózatok fokszámeloszlásának kérdése a skálafüggetlen hálózatokkal kapcsolatos a közelmúltban megjelent publikációk óta került az érdeklődés középpontjába. Barabási és Albert [1999] kimutatta, hogy a preferenciális kapcsolódás (preferential attachment) mechanizmusa skálafüggetlen hálózatok kialakulásához vezet. Barabási [2002] számos társadalmi

kapcsolathálóról és internet hálózatról kimutatta, hogy ezek skálafüggetlenek. Egy svéd ismerkedési oldalon végzett kutatásban azt találták, hogy a fokszámeloszlás skálafüggetlen hálózatéhoz hasonlít (Holme et al [2004]). Érdekes lehet a kérdés, hogy a különböző preferenciák miképp befolyásolják a hálózat szerkezetét. A legjobb érték preferenciája közel áll a preferenciális kapcsolódás mechanizmusához, de nem teljesen azonosak. A legjobb érték preferenciája esetén a kapcsolódás egy külsődleges jellemző alapján történik, míg a preferenciális kapcsolódás esetében a meglévő kapcsolatok száma alapján. További kérdés, hogy milyen hálózat alakul ki a legjobb érték preferenciája illetve a hasonlóságra való törekvés estében. A kapcsolatháló fokszámeloszlásáról sokkal egyszerűbb adatot gyűjteni internetes ismerkedés, mint a személyes ismerkedés esetében.

A kapcsolatháló fokszámeloszlása internetes ismerkedés esetén különös jelentőséggel bír a társkereső oldalak üzemeltetői számára. Az erősen aszimmetrikus eloszlás azt jelenti, hogy egyes felhasználók igen nagy számú megkeresést kapnak, míg a többség keveset, vagy egyet sem. Ebben az esetben azok, akik sok ajánlatot kapnak, túlterhelté válnak, és nem tudnak ezekre válaszolni. Ennek következtében a felhasználók jelentős része frusztrálttá válik, mert nem kapnak megfelelő mennyiségű ajánlatot, illetve választ. A felhasználók elégedetlensége magas lemorzsolódáshoz vezethet, melyet az üzemeltetők megpróbálnak elkerülni. Fontos kérdés tehát számukra, hogy hogyan tehető a fokszámeloszlás egyenletesebbé.

A kutatás érdekes eredményekkel szolgált a párok homofiliájának különbségeivel kapcsolatban az ismerkedési folyamat randevúzástól házasságig tartó szakaszaiban. Az adatok azt mutatták, hogy nem igaz, hogy ez növekedne, sem a végzettség, sem a származás tekintetében. Blackwell és Lichter [2004] szintén nem tudta kimutatni, hogy a homofília nagyobb lenne a házasság esetében, mint a randevúzó párok esetén az amerikai

Survey of National Survey of Family Growth (1995) adatai alapján. Schoen és Weinick [1993] azt találta, hogy az együttélések esetében a végzettségi homofília magasabb, az életkor szerinti homogámia viszont alacsonyabb, mint a házasság esetén. Ezek mindenesetre kétséget ébresztenek a kirotálódási hipotézis érvényességével kapcsolatban. Felmerül a kérdés minek köszönhető ez. Egy valószínű magyarázat, hogy a kiválogatódás az ismerkedési folyamat korábbi szakaszában történik meg. Eredményeim azt mutatják, hogy már az alkalmi találkozások, és az együtt járás között sincs különbség, a kiválogatódásnak tehát még korábban kell megtörténnie. Elképzelhető, hogy ez már az első randevú alkalmával lejátszódik. Ezt a feltételezést támasztják alá Kenrick et al. [1993]) személyes találkozókkal kapcsolatos eredményei. Egy kérdőíves kutatás során azt találták, hogy a végzettségbeli, kor és faj szerinti hasonlóságot az emberek fontosabbnak tartják együtt járás és házasság esetén, mint ha csak egyszeri randevúról vagy egyéjszakás kalandról van szó. Másrészt viszont a hasonlóság fontossága nem különbözik együtt járás és házasság esetében. Ennek a hipotézisnek a vizsgálatához további kutatások szükségesek valós párokat alapul véve. Amint azt Blackwell és Lichter [2004] megjegyzi, a kiválogatódási hipotézissel kapcsolatban egyértelmű következtetéseket longitudinális adatok vizsgálata alapján vonhatunk le.

Hivatkozások

- Barabási, A. L., Albert, R. [1999]. Emergence of scaling in random networks. *Science* 286: 509–512
- Barabási, A. L. [2002]: *Linked: The New Science of Networks*. Perseus, Cambridge, MA.
- Blackwell, Debra L., Lichter, Daniel T. [2004]: Homogamy among dating, cohabiting and married couples. *The Sociological Quarterly* 45 (4): 719-737.
- Blau, P. M., Schwartz, J. E. [1984]: *Crosscutting Social Circles. Testing A Macrostructural Theory Of Intergroup Relations*. Transaction Publishers, New Brunswick, NJ
- Bukodi, E. [2002]: Ki kivel (nem) házasodik? A partnerszelekciós minták változása az egyéni életútban és a történelmi időben. *Szociológiai Szemle* (Hungarian Academy of Sciences' Review of Sociology), 2002/2.
- Byrne, D. [1971]. *The attraction paradigm*. New York: Academic Press.
- DiMaggio, P., Hargittai, E., Neuman, R. W., Robinson J. P. [2001]: Social Implications of the Internet. *Annual Review of Sociology* 27: 307-336
- DiMaggio, P., Hargittai, E., Celeste, C., Shafer, S. [2003]: *From Unequal Access to Differentiated Use: A Literature Review and Agenda for Research on Digital Inequality*. Research Report for Russel Sage Foundation
- Elder Jr., G. H. [1969]: Appearance and education in marriage mobility. *American Sociological Review*, 34, 519–533
- Homans, G.C. [1961] *Social Behavior: Its Elementary Forms*. New York, Harcourt, Brace & World.
- Festinger, Leon, Stanley Schachter, and Kurt Back [1950] *Social Pressures in Informal Groups*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Finch, J. [1987] The Vignette Technique in Survey Research, *Sociology*, 21, pp.105-14
- Holme, P., Edling, C. R., Fredrik, L. [2004]: Structure and time evolution of an Internet dating community. *Social Networks* 26, 155-174
- Kalmijn, Matthijs [1993]: Trends in Black/White Inter-marriage. *Social Forces* 72, 119-146
- Kalmijn, Matthijs [1998] Inter-marriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends. *Annual Review of Sociology* 24, 395-421.
- Kalmijn, M., Flap, H. [2001]. Assortive Meeting and Mating: Unintended Consequences of Organized Settings for Partner Choices. *Social Forces* 79: 1289-1312.
- Kenrick, D.T., Groth, G.E., Trost, M.R., Sadalla, E.K. [1993]: Integrating evolutionary and social exchange perspectives on relationships: Effects of gender, self-appraisal, and involvement level on mate selection criteria. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 951-969

- Lengyel, Gy., Eranus, E., Füleki, D., Lőrincz, L., Siklós, V. [2006]: The Cserénfa experiment. *The Journal of Community Informatics* 2(3)
- McKenna, K. Y. A., Green, A.S., Gleason, M. E. J. [2002]: Relationship Formation on the Internet: What's the Big Attraction? *Journal of Social Issues* 58(1), 9-31.
- McPherson, J. M., Smith-Lovin, L. [1987] Homophily in Voluntary Associations: Status Distance and the Composition of Face-to-Face Groups. *American Sociological Review* 52(3): 370–379.
- Murstein, Bernard I. [1971] A Theory of Marital Choice and its Applicability to Marriage Adjustment. In: Bernanrd I Murstein (Ed) *Theories of Attraction and Love*. New York, Springer.
- Newcomb, Theodore. M. [1961]. *The acquaintance process*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Rabe-Hesketh, S., Skrondal, A. [2005]: *Multilevel and Longitudinal Modeling Using Stata*. Stata Press
- Rice, R. E., Love, G. [1987]: Electronic Emotion: Socioemotional Content in a Computer-Mediated Network. *Communication Research* 14: 85-108.
- Rosenfeld, Michael J. [2005]: A Critique of Exchange Theory in Mate Selection. *American Journal of Sociology* 110(5): 1284-1325
- Rusbult, C. E. [1980]: Commitment and Satisfaction in Romantic Associations: A Test of the Investment Model. *Journal of Experimental Social Psychology* 16, 172-186.
- Rusbult, C. E. [1983] A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology* 45: 101-117.
- Schoen R, Wooldredge J. [1989] Marriage choices in North Carolina and Virginia, 1969.71 and 1979.81. *Journal of Marriage and the Family* 51, 465-481
- Schoen, R, R.M. Weinick R.M. [1993]. Partner Choice in Marriages and Cohabitations. *Journal of Marriage and the Family* 55:408-414.
- Segal, M. [1974] Alphabet and Attraction: An Unobtrusive Measure of the Effect of Proximity in a Field Setting. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30 (5), 654-657.
- Snijders T.A.B., Bosker, R.J. [1999]: *Multilevel Analysis. An introduction to basic and advanced multilevel modeling*. London / Thousand Oaks / New Delhi: Sage
- Sproull, L., Kiesler, S. [1986]: Reducing social context cues: Electronic mail in organizational communication. *Management Science* 32(11): 1492-1512.

- Sprecher, S., Sullivan, Q., Hatfield, E. [1994]: Mate selection preferences: Gender differences examined in a national sample. *Journal of Personality and Social Psychology* 66, 1074-1080
- Stevens G, Owens D, Schaefer E. C. [1990] Education and attractiveness in marriage choices. *Social Psychological Quarterly* 53, 62-70
- Taylor PA, and Glenn ND. [1976] The utility of education and attractiveness for females' status attainment through marriage. *American Sociological Review* 41, 484-498
- Thibaut, J.W., and Kelly, H.H. [1959]. *The Social Psychology of Groups*. New York: John Wiley and Sons Incorporated

Publikációk jegyzéke

Angol nyelven:

1. Lőrincz, L. [2006]: Rules of attraction: How do people select partners? *Review of Sociology of the Hungarian Sociological Association* 12 (1)

Magyar nyelven:

2. Lőrincz, L. [2006]: A vonzás szabályai. Hogyan választanak társat az emberek? *Szociológiai Szemle* 2006/2.